

СРЕМСКИ КАРЛОВЦИ ЈУВЕЛИРНИЦА ИСТОРИЈЕ

Барокни торњеви — Сремски Карловци

Питорескни град окружен виноградима, смештен на североисточним обронцима Фрушке горе, уз Дунав, више од два столећа био је средиште духовног, политичког и културног живота српског народа у Аустроугарској. Овде је 1699. године потписан Карловачки мир, чувен и по томе што се први пут у историји дипломатије десило да преговарачи, попут витезова краља Артура, седну за округли сто. Уз то, за сваку од страна отворен је по један улаз, да би били равноправни. Ту је данас позната Капела мира.

Овај градић, музеј под ведрим небом, сав је саткан од драгуља историје, али многи долазе и због „радости вина“, понајвећма крајем септембра или почетком октобра, кад се овде, у време бербе, организује велики грожђенбал. Фина карловачка вина су још од 18. века слата на бечки двор, посебно „аусбрух“, „ципарско вино“, „бермет капљаш“ и обичан „бермет“. Она се и данас справљају у специјализованим подрумима и у врло ограниченим количинама.

Незаобилазан је и Музеј пчеларства породице Живановић чији је оснивач Јован још 1878. основао другу катедру у Европи и на њој предавао, што данас чини његов праунук Жарко.

63 км северно од Београда

„100 добрих разлога да посетите Србију“ | Туристичка организација Србије
За издавача Мишо Вујовић, директор и главни уредник | „Принцип Бонарт Прес“
Текстови: Петар Милатовић и архива „Принцип Бонарт Прес“
Фотографија: Туристичка организација Војводине

Преузето са: <http://www.riznicasrpska.net/riznicasrpska/index.php?topic=100.0>

Сремски Карловци помињу се као град први пут под именом Castellum Karom. Године 1465 припадао је породици Мароти, а 1477 Баторију. Турци су га освојили 1521 године и том приликом порушили градско утврђење.

Име Карловци први пут се помиње у писаним изворима 1553 године. Године 1699 склопљен је у Карловцима мир између Аустрије и Турске, познат у историји под именом Карловачки мир, који је био судбоносан за турску империју.

Сремски Карловци су већ почетком XVIII века играли важну улогу у културном и политичком животу нашега народа. Скоро сви српски народно-црквени сабори одржавани су у њима. Ови сабори су између осталог заступали и народна права према Хабзбуршкој монархији. Карловци су поред Новог Сада били просветни центар Срба у Војводини. Још средином XVIII века постојала је овде нека врста гимназије под именом латинске школе. Године 1791. основана је прва права српска гимназија, а ускоро потом и прва српска богословија.

У Сремским Карловцима излазио је велики број српских часописа и листова који су читани не само у Војводини већ и у Србији, без обзира на тадашње државне границе.

У самој вароши налази се неколико објеката од архитектонског и уметничког значаја:

На Тргу Бранка Радичевића, поред чесме у барокном стилу из 1790 године, лежи зграда бившег Магистрата, саграђена у ампир стилу првих година XIX века. (1806—1811);

Карловачка гимназија са краја XIX века, чији извесни декоративни елементи подсећају на средњевековне српске грађевине, а која је зидана по пројекту архитекте Партоша;

Патријаршијски двор, дело архитекте Владимира Николића; најмонументалнија грађевина XIX века у Војводини;

Дом Ангелине Дејановић, у Главној улици, подигнут 1790 године у изразито барокном стилу, са доцније преправљеним спратом у ренесансном стилу.

Градски музеј. — Смештен је у дворцу патријарха Јосифа Рајачића (1785—1861), у барокном је стилу а подигнут је средином XIX века. Музеј има историску, археолошку, етнографску и уметничку збирку.

У археолошкој збирци налазе се примерци преисториског оруђа. У историској су разна документа која се односе на рад патријарха Јосифа Рајачића и затим разна документа појединих културно-просветних установа. Етнографска збирка састоји се из разних везова, ћилимова и других предмета домаће радиности из околине Карловаца. Уметничка збирка обухвата неколико портрета Павла Ђурковића, Георгија Бакаловића, Павла Симића, Уроша Предића, Стевана Алексића, као и стилски намештај са краја XVIII и почетка XIX века.

Саборна црква. — Налази се на Тргу Бранка Радичевића. Подигнута је средином XVIII века (1752—1762) у барокном стилу. Касније, крајем XIX века, рестаурисана је по упутствима архитекте Владимира Николића и том приликом добила је ренесансну фасаду, док је звоник остао првобитан. Иконе на иконостасу радило је више сликара. Престоне иконе су од Јакова Орфелина, празничне од Теодора Крачуна, а за оне при врху, претпоставља се да су рад Теодора Илића Чешљара.

На зидовима главног дела цркве налазе се уметничке слике Паје Јовановића, са сценама из народне историје и старог завета.

Горња црква. — Иконостас је радио Димитрије Бачевић.

Доња црква. — Иконе на иконостасу које је радио Теодор Илић Чешљар невешто је рестаурисао касније П. Чортановић.

Архив патријаршијско-митрополитски, — смештен је у згради Народно-црквених фондова. Са својим актима и документима из времена од 1690. до 1939. године претставља драгоцену вредност за проучавање политичке и културне историје српског народа.

СТРАЖИЛОВО. — На 3 км од Сремских Карловаца лежи ово опевано брдо са гробом Бранка Радичевића. Приликом тридесетогодишњице смрти славног песника, 1883, пренете су његове мошти из Беча и сахрањене овде.

Први пут се помињу 1308. године као *Castrum Karon*. Име потиче од најстаријих власника утврђења, породице *De Karon*. Турци су 1521. порушили стару тврђаву. У свом „Путовању у Цариград“ средином XVI века, Мелхиор Безолд пише: „Карловица је велика варошица и чини ми се да од Беча до ње нисмо боље вино пили“. Рат Свете лиге и Аустрије против Турске завршен је потписивањем мира у Карловцима 1699, а на месту потписивања мировног уговора саграђена је Капела мира. Од 1713. у Сремским Карловцима је седиште православне митрополије. Све до 1918. представља верски, а делом и културни центар Срба у Војводини.

Приликом земљаних радова у граду су налажени трагови старих култура: остава енеолитског посуђа, делови архитектуре и гробови из римског периода.

Центар Сремских Карловаца је вредна амбијентална целина, настала током два последња века. Трг Бранка Радичевића, у чијем центру је барокна чесма од црвеног камена из 1790. године, уоквирују некадашњи магистрат — сада Архив — у ампир стилу, из 1805. године неколико старих грађанских кућа из XVIII века, апотека из 1890. године, „Стефанеум“ и зграда Архива САНУ, саграђена почетком XX века по пројекту Владимира Николића, зграда Патријаршије — сада Архив Војводине — саграђена 1894. године, Саборна српска православна црква, саграђена 1758—1762. године, Римокатоличка црква, саграђена 1768, Гимназија саграђена 1891. године по пројекту Партоша (*Ogula Partos*) и Лехнера (*Odon Lechner*). Осим зграда на Тргу значајна су дела старе архитектуре: кућа Димитрија Анастасијевића Сабова, оснивача Карловачке гимназије, саграђена 1790. године и украшена барокним кованим гвожђем и дворач Јосифа Рајачића из прве половине XIX века.

У сремскокарловачким црквама чувају се вредна дела ликовне и примењене уметности.

Најстарија је Горња црква (српска православна), која је обновљена 1746. године, а иконостас је дело Димитрија Бачевића, грађанина карловачког. Иконостас у Саборној цркви се убраја у најрепрезентативнија дела српског барока, а заједнички је рад Јакова Орфелина и Теодора Крачуна из 1780. године. У цркви је пет великих композиција Паје Јовановића и збирка предмета примењене уметности. У Доњој цркви (српска православна) је иконостас из 1828—1829, дело дуборесца Марка Вујатовића, док су иконе и зидне слике рад Димитрија Братоглића.

Капела мира је, по пројекту Владимира Николића, из темеља обновљена 1908. године.

Завичајни музеј има археолошку, етнографску и историјску збирку и посебан део посвећен песнику Бранку Радичевићу.

САБОРНА ЦРКВА СВЕТОГ НИКОЛЕ У СРЕМСКИМ КАРЛОВЦИМА

На месту данашње Саборне цркве, у XVI веку се налазила мања црква, истом свецу посвећена. Митрополит Павле Ненадовић је 1758. године одлучио да се сруши стара црква и да се на њеном месту отпочне са градњом нове Саборне цркве. Средства су већим делом била митрополитова, а прилоге су дали и многи Карловчани. Темељи су освештани 07. маја 1758. године, а прилозима митрополита, народа и манастира, она је, по плану израђеном у Бечу, завршена за четири године.

Саборна црква је грађена у барокном стилу као тробродна катедрала. Мајстори градитељи били су Коста Цинцарин и Немац Јоханес. На предњем делу цркве истичу се два велика звоника (која по црквеном учењу симболично представљају двојну природу Исуса Христа — људску и божанску) и један мали између њих. Изграђени су по пројекту Захарија Орфелина. Црква је потпуно завршена 1762.

На прозорима се налазе витражи, рад немачких мајстора, а изнад хорске апсиде је велики витраж Св. Николе.

У олтарском простору налази се велики иконостас који су осликали Теодор Крачун који је трагично настрадао и Јаков Орфелин. Крачун је осликао ликове јеванђелиста у угловима кубета и иконе у горњем делу иконостаса које су обложене позлатом 24-каратног злата. Јаков Орфелин је завршио радове на иконостасу. Иконостас представља врхунац уметничких остварења барокног сликарства у војвођанској уметности. Резбарију иконостаса радио и архијерејског престола радио је Арсеније Марковић.

У олтарском делу смештен је свети ћивот са делом моштију Св. Арсенија Сремца, ученика Св. Саве и његовог наследника на архиепископском трону. Између олтарског дела и наоса постављена су два престола — са десне стране за патријарха, а са леве, за краља или престолонаследника.

Саборна црква је тешко страдала у великом пожару, који је избио у Карловцима 7. септембра 1799. године, када је пламен, поред дела зграде Магистрата, прогутао и 64 куће. На самој цркви изгорео је десни торањ, на којем су била звона, док је леви био тешко оштећен. Црква је обновљена 1805. год.

Генерално је обновљена и рестаурирана по пројекту архитекте Владимира Николића, 1909—1910, за време патријарха Лукијана Богдановића. Тада је, због постизања хармоније с новим Патријаршијским двором, добила ренесансну фасаду, уместо раније барокне. Било је и неких архитектонских промена у самом ентеријеру храма, хор је смањен и с њега је уклоњена капела светог Георгија (иконе и олтар су пренете у ризницу), јужна врата су зазидана, скинута је предикаоница и на то место стављен је владарски трон, испод иконе деспота Стефана Лазаревића.

Црква је поплочана мраморним плочама, а на своду је изведен мозаик с мотивима Цркве свете Софије у Цариграду. Слика Паја Јовановић (1859—1957) је за карловачку Саборну цркву, по наруџби патријарха Георгија Бранковића, израдио више слика с библијским и историјским мотивима, које се сада налазе изнад певница, као и три композиције, изнад столова у наосу, на којима су представљене сцене из српске средњовековне историје, углавном везане за култ светог Саве.

Изнад леве певнице налазе се цар Давид док свира харфу и пева псалме, пророк Мојсије како прима таблице закона и цар Соломон. Зид изнад десне певнице украшен је представама светог Јована Дамаскина, Христове беседе на Маслиновој гори и светог краља Милутина. Саборну цркву красе још три композиције Паје Јовановића, које се налазе у наосу: Свети Сава крунише свог брата Стефана за првог краља српског, Спаљивање моштију светог Саве на Врачару и Свети Сава мири завађену браћу Стефана и Вукана.

У припрати се налази велика композиција Саве Стојкова „Проглашење српске Војводине“, постављена 1998. године, за прославу 150. годишњице Мајске скупштине. Испред Крачуновог и Орфелиновог иконостаса налази се ђивот с делом моштију светог Арсенија Сремца (1233—1263), ученика светог Саве и његовог наследника на месту српског архиепископа. Архиепископ Арсеније је 30 година управљао Српском црквом и саградио манастир Пећке патријаршије, у који је из манастира Жиче, пренео седиште цркве.

У крипти Саборне цркве сахрањени су скоро сви карловачки митрополити и патријарси, изузев Арсенија III и IV, чији су земни остаци у манастиру Крушедол и патријарха Георгија Бранковића и Лукијана Богдановића, који су због честих поплава положени у за њих изграђену крипту Горње цркве.

У карловачкој Саборној цркви налази се и руска икона „Пресвета Богородица“ из XIV века, коју су руски монаси, као чудотворну, поклонили пећком патријарху. (Има је на сликама.)

Ту чудотворну икону је патријарх Арсеније Чарнојевић понео са собом у Великој сеоби, 1690. године, а од 1713. године налази се у Сремским Карловцима. Једном годишње, о Ђурђевдану, икона „Пресвета Богородица“ износи се из храма и носи у литији карловачким улицама.

Фотос литургије је са званичног сајта Ср. Карловаца. На њему се виде и слике Паје Јовановића о којима се у тексту говори и друге иконе. У неколико наврата сам свраћао да направим квалитетније фотографије унутрашњости, али услови за то нису постојали — већ неко време су у току радови на обнови унутрашњости, слике су уклоњене, а скеле рестауратора заклањају видик.

На фотографији је и плоча на зиду цркве која говори о почетку и завршетку градње.

Плоча на слици са именима четири митрополита, четири патријарха и два епископа је у цркви изнад крипте.

Многобројни посетиоци, сватови, учесници обреда крштења сликају се испред цркве и поред „Четири лава“.

На преласку из XVIII у XIX век „Богати мештани су ангажовали чувеног италијанског архитекту Ђузепе Априлија“ да се подигне чесма а све је рађено под контролом каменоресца Андрије Солара. Мермер је допремљен из Мађарске из каменолома који и данас постоји. На плочама пише да је први пут обновљена 1858. а други пут да је измештене на садашњу локацију и реновирана 1925. Последња обнова је завршена 2008.

Панорама Карловаца приказује конценретровану баштину Срба: Српски православни богословски семинар (богодсловију) Богословски интернат, Патријаршију (испред ње је Горња црква из XVI в.) звонике Саборне цркве; Доњу цркву заклања крошња платана, а сасвим десно је и католичка црква, док се најстарија српска Гимназија, која је до ње не види.